

Norges vassdrags- og energidirektorat
Postboks 5091, Majorstua
0301 OSLO

Deres ref.

Vår ref. (bes oppgitt ved svar)
2017/2194

Dato
4.5.2017

Sandnes småkraftverk – Fylkesmannen reiser innsigelse til søknad om bygging av småkraftverk i Osestadbekken og overføring av vann fra Storevannet

Fylkesmannen reiser innsigelse til Sandnes småkraftverk og overføring av vann fra Storevannet. Innsigelsen reises i medhold av vannressursloven § 24.

Etter vår vurdering er ulempene for allmenne interesser ved realisering av prosjektet for store til at det bør gjennomføres som omsøkt. Sjøaure, ål og vassdragsvern er sentrale fokusområder i innsigelsen. Vi mener at ålens vandring opp og ned vassdraget må sikres. Videre mener vi at det er behov for miljøfaglige utredninger knyttet til konsekvenser av redusert vannføring for sjøaure i Lenebekken og Osestadbekken og konsekvenser for Litleåna i forhold til redusert vannføring (bortføring av vann). Slik søknaden fremstår i dag er disse temaene ikke belyst godt nok.

Vi viser til oversendelse datert 17.2.2017 og til avtale med NVE om utsatt svarfrist til 5.5.2017. Oversendelsen gjelder søknad om tillatelse til å bygge Sandnes småkraftverk i Osestadbekken i Lindesnes kommune. Søknaden inkluderer også utnyttelse av vann fra Storevannet i Lyngdal kommune. Vi befarte prosjektet sammen med representanter for utbygger, Lindesnes kommune og Vest-Agder fylkeskommune 28.4.2017.

Prosjektet

Sandnes småkraftverk vil utnytte et fall på 124 meter fra inntaket på kote 127 til kraftstasjonen på kote 3. Det er også søkt om en overføring av vann fra Storevannet til Haugdalsvannet i form av et nedgravd rør mellom de to vannene. Overføringen snur utløpet fra Storevannet slik at vann som i dag renner både til Lenebekken og Oppsalbekken (og videre til Litleåna i Lyngdalsvassdraget) heller renner mot Osestadbekken. Overføringen vil gi en merproduksjon på 2,8 GWh. Vannveien blir bestående av nedgravd rørgate i hele strekningen fra inntaket ned til kraftstasjonen ved Lenefjorden. Kraftverket er planlagt med en installert effekt på 2,4 MW som gir en beregnet middelproduksjon på 7 GWh/år. En eventuell utbygging vil føre til redusert vannføring på en 1020 m lang strekning i Osestadbekken. Det er planlagt å slippe minstevannføring på 17 l/s hele året fra hovedinntaket i Osestadbekken og 54 l/s fra Storevannet.

For øvrige detaljer om prosjektet viser vi til søknaden.

Regionplan for Agder

I *Regionplan Agder 2020* er det formulert fem hovedmål mot 2020. Et av hovedmålene i regionplanen er at Agder skal være et lavutslippssamfunn: *“I 2020 har Agder posisjonen som en internasjonalt ledende region for klimavennlig produksjon og distribusjon av fornybar energi. Dette skjer ved utbygging av ny fornybar energi og tilrettelegging for kraftutveksling som gir økt leveranse av miljøvennlig energi til kontinentet. Den eksportrettede industrien på Agder framstår som et globalt forbilde gjennom høy innovasjon når det gjelder klimavennlige produksjonsprosesser og effektiv energibruk. Klimahensyn er et overordnet krav i alle regionale og lokale samfunnsbeslutninger.”* Fylkesmannen anser utbygging av vannkraft å være i tråd med regionplan for Agder 2020.

Fylkesmannen legger regjeringens klimapolitikk til grunn sin virksomhet. Klimaforliket av 2012 inneholder mål for utslippsreduksjoner i 2020, herunder ambisjoner for nasjonale utslippsreduksjoner og et langsiktig mål om å omstille Norge til et lavutslippssamfunn.

Fylkesmannens fokusområder og vurderinger i saken

I tillegg til de nevnte klimahensyn skal Fylkesmannen bidra til at regjeringens miljø- og arealpolitikk blir gjennomført. I vannkraftsaker gjør vi en vurdering av prosjektets miljøkonsekvenser sett i lys av gjeldende klimapolitikk.

Olje- og energidepartementet (OED) utarbeidet i 2007 Retningslinjer for små vannkraftverk. Målet med retningslinjene er å styrke grunnlaget for en helhetlig vurdering av konsesjonssøknader for små vannkraftverk og gjøre denne prosessen mer effektiv og forutsigbar for utbyggere, myndigheter og samfunnet for øvrig. I vår vurdering av saken vil vi ha et spesielt fokus på anadrom laksefisk, ål og vassdragsvern.

Anadrom laksefisk

Det er et stort konfliktpotensiale mellom småkraftutbygging og vassdrag med anadrom laksefisk. I OED sine retningslinjer for små vannkraftverk gis vassdrag med anadrom laksefisk og store fiskeinteresser stor verdi.

Dette prosjektet påvirker tre vassdrag med anadrom laksefisk og da særlig sjøaure; Osestadbekken, Lenebekken og Litleåna (Lygnavassdraget):

1. Osestadbekken deler seg i tre bekkeløp om lag 100 meter før utløpet i sjøen. Alle de tre bekkeløpene er etter vår vurdering fremkommelige for fisk. Det er

ingen større sammenhengende gyteområder her, men områder med egnet gytegrus finnes flekkvis fordelt i bekkeløpene.

2. Lenebekken er den av bekkene innerst i Lenefjorden som har lengst anadrom strekning. De nederste 150-200 meter av bekken sjøaureførende. Etter vår vurdering er Lenebekken den mest verdifulle sjøaurebekken i området og vi legger til grunn at den bidrar med en vesentlig andel av sjøaureproduksjonen i fjorden. Dette inntrykket bekreftes av lokalbefolkningen. Da E39 ble lagt om på stedet for få år siden laget Statens vegvesen, av hensyn til bekkens verdi for sjøauren, en kulvert som ivaretar fiskevandringen under veien på en forbillig måte. Redusert vannføring i Lenebekken vil gi reduserte muligheter for gyting og mindre oppvekstareal for sjøauren. I følge biomangfoldrapporten kan man forbedre gyte- og oppvekstmulighetene for sjøauren ved å etablere terskler i den nedre delen av Lenebekken. Dette er vi uenig i. Det viser seg at terskler i regulerte vassdrag over tid tvert imot fører til sedimentasjon og ødelagte gyteområder.

Det er ikke utredet hva redusert ferskvannstilførsel til indre Lenefjord vil medføre. I biomangfold-rapporten heter det at *«Lenebekken bidrar også med ferskvannstilførsel til Lenefjorden, hvor det i indre deler vil være en brakkvannstilpasset fauna og flora. Slike brakkvannsområder er viktige for sjøørreten i sjøen, særlig for yngre fisk ved lav vanntemperatur om vinteren. Redusert ferskvannstilførsel kan derfor gi negative virkninger i Lenefjordens indre del, ved at de fysiske forholdene endres.»*

3. Litleåna i Lyngdalsvassdraget har svært verdifulle gyte- og oppvekstområder særlig for sjøauren. Søknaden tar utgangspunkt i å overføre vann fra Storevannet til Haugdalsvannet og kun slippe minstevannføring på 54 l/s ut av Storevannet mot Grubbevannet. Fra Grubbevannet fordeler vannet seg i et løp mot Lenebekken og et løp mot Oppsalbekken og Litleåna. Det er anslått at 40 % av avrenningen fra Grubbevannet går mot Oppsalbekken. Av hensyn til fiskeproduksjonen savner vi en utredning av hvilke konsekvenser dette vil få for sommer- og vintervannføringa i Litleåna. Vi savner også en utredning av Storevannet som naturlig vannreservoar for Litleåna. Det må bringes på det rene om fraføring av vann fra Storevannet vil gi større og raskere svingninger i vannstanden i Litleåna enn det vi har i dag.
- **Gyte- og oppvekstområder for sjøauren i Osestadbekken og Lenebekken får redusert vannføring. Dette gir i sin tur redusert sjøaurebestand i Lenefjorden. Det må utredes hvilken effekt utbyggingen vil ha på produksjonen av sjøaure i disse bekkene, samt hvilken minstevannføring som kreves for å opprettholde dagens produksjon. Vi har heller ikke tilstrekkelig kunnskap om effekten av redusert vannføring i Litleåna.**

Siden vi ikke kjenner disse konsekvensene mener vi at naturmangfoldloven § 9 om føre-var- prinsippet må legges til grunn for våre vurderinger.

Ål

Det er kjent at ålen har store problemer med å passere kraftverkinntak på sin ferd mot sjøen. Dersom det ikke legges spesielt til rette for at ålen skal få passere blir den ofte kuttet i biter i kraftverksturbinene. I OED sine retningslinjer heter det at "tiltak som kommer i konflikt med arter som er kritisk truet eller sterkt truet, eller naturtyper Norge har et internasjonalt ansvar for, eller vil vanskeliggjøre nasjonal oppfyllelse av internasjonale avtaler kan ikke påregne å få konsesjon."

Ålen er ført opp i både norsk og internasjonal rødliste over truede arter. Ålen er kategorisert som sårbar. I følge Artsdatabanken bekrefter dataseriene fra norske kyststrøk (strandnot) og ferskvann (Imsa) observasjoner i resten av Europa om at nedgangen kan ha stanset, og man ser tegn til forbedring. Fremtidig bestandsoppbygging er imidlertid avhengig av at glass- og gulål i europeiske elver og ferskvann gis de beste overlevelsesvilkår for å kunne bidra som blankål til gytingen i Sargassohavet. Ekspertgruppen som har vurdert ålens plassering på rødlista antar at utdøingsrisikoen er lav, men hevder at ytterligere forvaltningstiltak er påkrevd for å bygge bestanden opp og videre ut av rødlista.

Det er overveiende sannsynlig at ålen bruker alle de 3 berørte vassdragene samt Storevannet (som bekreftes av Artskart) og Haugdalsvannet. At det i dag finnes lite ål i vassdragene henger naturlig sammen med den generelle nedgangen i ålebestanden. Der hvor det er potensiale for at ålen kan vende tilbake ved en bestandsøkning må det gjennomføres tiltak som sikrer at kraftverk ikke tar livet av disse. Omsøkt kraftverk har ikke et inntak som ivaretar ålepassasje (av typen coandainntak), selv om det kom fram under befaringen at dette var tenkt på.

- **Lite vann og lang minstevannføringstrekning vil være utfordrende for oppvandrende ål. Slipp av minstevannføring vil kunne sikre at ålen kan ta seg opp både Lenebekken, Oppsalbekken og Osestadbekken. Det er imidlertid lange minstevannføringsstrekninger som ålen må passere for å komme til de attraktive områdene øverst i vassdragene og det må gjennomføres tiltak som sikrer at ålen kan vandre opp. Omsøkt inntak er heller ikke planlagt slik at ålen kan passere utenom kraftverket på vei ned til sjøen. Ål som skal til sjøen vil med en slik løsning etter all erfaring og sannsynlighet bli drept i turbinen hvis kraftverket bygges som omsøkt. Dersom kraftverket skal realiseres må det bygges med et inntak hvor ålen kan passere utenom.**

Vassdragsvern

For kraftutbygging i vernede vassdrag gjelder strengere regler enn for andre vassdrag og vannressurslovens kapittel 5 (§ 32-35) gir rammene for hvilke nye inngrep som kan gjøres i selve vannstrengen. Stortinget vedtok i 2005 at det kan gis konsesjon for kraftverk med installert effekt mindre enn 1 MW (3 MW i Bjerkreimsvassdraget) under forutsetning at en utbygging ikke svekker verneverdiene. Dersom utbyggingen vil gå ut over verneverdiene, kan NVE avslå konsesjon uten ytterligere saksbehandling. Hensynet til verneverdiene har avgjørende betydning ved konsesjonsbehandlingen og ifølge retningslinjene vil det derfor bare unntaksvis bli gitt konsesjon til kraftverk i vernede vassdrag. I følge forskrift om rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag skal statlige fagmyndigheter legge retningslinjene til grunn ved sin medvirkning til planlegging og enkeltsaksbehandling etter plan- og bygningsloven. Statlige myndigheter bør også i følge retningslinjene bruke disse i sin øvrige forvaltningsmyndighet innenfor de rammene vedkommende sektorlov gir.

Lyngdalselva ble vernet gjennom verneplan III for vassdrag. I vernegrnlaget heter det blant annet at vassdraget har stort naturmangfold knyttet til geomorfologi, elveløpsform, landfauna og vannfauna.

Storevannet drenerer til Grubbevannet som har to utløp, et til Lenebekken og et til Oppsalbekken. Oppsalbekken ligger innenfor nedbørfeltet til den vernede Lyngdalselva. Nedbørsfeltet rundt Storevannet er på 10,6 km², og nedbørsmengden pr. km² er på 46 l/s. Dette gir en middelavrenning fra Storevannet på 489 l/s. I søknaden anslås det at ca. 40 % av avrenningen fra Grubbevannet går mot Litleåna, mens resten går mot Lenebekken.

I søknaden sammenlignes tilførselen fra Oppsalbekken med vannføringen i Lygna. Det konkluderes med at redusert vannføring i denne bekken ikke vil ha målbar betydning for sjøaure og laks i Lygnavassdraget. Etter vår vurdering er denne sammenligningen irrelevant. Det er sideelva Litleåna, og effektene av redusert vannføring her, som må bringes på det rene. I de rikspolitiske retningslinjene for vernede vassdrag nevnes vannuttak som eksempel på inngrep som kan skade verneverdiene i vassdrag.

- **Vi mangler kunnskap om konsekvensene av redusert vannføring i Litleåna, jf. avsnittet om anadrom laksefisk. Vi er meget kritiske til fraføring av vann fra et vassdrag som er vernet mot kraftutbygging, særlig når konsekvensene på viktige miljøverdier ikke er tilstrekkelig utredet.**

Annet

Det er registrert flere verdifulle og truede naturtyper langs Lenebekken og Oppsalbekken. Spesielt er det verd å nevne lokalitetene med rik svartorsumpskog som

vi finner langs begge bekkene. Dette er en truet naturtype med status EN (sterkt truet) i følge Norsk rødliste for naturtyper. Det er grunn til å tro at redusert vannføring vil gi endrede livsbetingelser for disse naturtypene. Dette støttes av biomangfoldrapporten. Rapporten nevner særlig lokalitet nr. 4 «Oppsal» hvor det er funnet et visst bekkeløftmiljø med den rødlistede mosearten skorteagnemose. I følge samme rapport bør kanskje naturtypens verdi økes til A (svært viktig) på grunn av kombinasjonen lågurt-eikeskog, rik sumpskog med svartor og en rødlistet moseart.

Oppsummering

Fylkesmannen reiser med bakgrunn i argumentasjonen over innsigelse til Sandnes småkraftverk og overføring av vann fra Storevannet. Kraftverket må bygges slik at ålens vandring opp og ned vassdraget sikres.

I tillegg mener vi det må utføres miljøfaglige utredninger på følgende tema:

1. Sjøaure. Hvilken effekt har utbyggingen på produksjonen av sjøaure i Lenebekken og Osestadbekken? Hvilken minstevannføring kreves for å opprettholde dagens produksjon?
2. Vassdragsvern. Hvilken effekt har redusert vanntilførsel til Oppsalbekken på produksjonen av laks- og sjøaure i Litleåna? Hvordan vil Storevannet sin funksjon som naturlig vannreservoar for Litleåna påvirkes?

Med hilsen

Stein Arve Ytterdahl
fylkesmann

Per Ketil Omholt
faggrupeleder art

Brevet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.
Saksbehandler: Eivind Hellerslien, tlf: 38 17 62 11

Kopi til:

Lindesnes kommune	Postboks 183 - Vigeland	4524	LINDESNES
Lyngdal kommune	Postboks 353	4577	LYNGDAL
Vest-Agder fylkeskommune	Postboks 517 Lund	4605	KRISTIANSAND S